

Jarosław Wąsowicz

Relacja o pracy duszpasterskiej i społecznej ks. Franciszka Szczygłowskiego (1876-1941), dobrodzieja dzieł salezjańskich w Aleksandrowie Kujawskim i Łądzie nad Wartą : edycja źródłowa

Seminare. Poszukiwania naukowe 34, 325-332

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. JAROSŁAW WĄSOWICZ SDB

RELACJA O PRACY DUSZPASTERSKIEJ I SPOŁECZNEJ
KS. FRANCISZKA SZCZYGŁOWSKIEGO (1876–1941),
DOBRODZIEJA DZIEŁ SALEZJAŃSKICH W ALEKSANDROWIE
KUJAWSKIM I ŁĄDZIE NAD WARTĄ.
EDYCJA ŹRÓDŁOWA

Ksiądz Franciszek Szczygłowski (1876–1941)¹, kapłan diecezji kujawsko-kaliskiej (od 1925 r. nazwanej włocławską), należał w okresie dwudziestolecia międzywojennego do największych dobrodziejów salezjańskich wywodzących się z kleru diecezjalnego. Był wielkim czcicielem św. Jana Bosko i fascynował się jego pracą na rzecz młodych ludzi. Przez cały okres swojego życia ks. Szczygłowski angażował się społecznie w organizację szkolnictwa i kursów zawodowych, był m.in. członkiem Polskiej Macierzy Szkolnej, wielu społecznych gremiów związanych ze szkołami w Aleksandrowie Kujawskim i Słupcy, wieloletnim nauczycielem religii. Dzięki jego inicjatywie i zaangażowaniu Zgromadzenie Salezjańskie rozpoczęło trwającą po dziś dzień pracę wychowawczo-duszpasterską w Aleksandrowie Kujawskim (1919) oraz w Łądzie n. Wartą (1921)².

W swojej działalności na rzecz Zgromadzenia Salezjańskiego ks. Szczygłowski nie ograniczał się tylko do zainstalowania salezjanów w nowych dziełach, ale wydatnie wspierał je materialnie przez kolejne lata. Starał się uczestniczyć we wszystkich najważniejszych uroczystościach w Kolegium Kujawskim

¹ ks. Franciszek Szczygłowski — ur. 4 X 1876 r. w Radomsku (wówczas Noworadomsku) w rodzinie Jana i Julianny z d. Załęskiej. Po ukończeniu szkoły miejskiej, dwóch klas szkoły Feliksa Fabianiego w Radomsku i gimnazjum w Piotrkowie Trybunalskim, przed dwa lata był korepetytorem w rodzinnym Radomsku. Następnie w 1895 r. wstąpił do Seminarium Duchownego we Włocławku, święcenia diakonatu otrzymał w 1899 r., natomiast kapłańskie 25 V 1900 z rąk bpa Henryka Piotra Kossowskiego. Archiwum Diecezji Włocławskiej [dalej: ADW], sygn. pers. 338, Akta ks. Szczygłowskiego F. (1876–1941), F. Szczygłowski, Curriculum Vitae, Słupca 10 III 1922, k. 1. Por. S. Librowski, *Ofiary zbrodni niemieckiej spośród duchowieństwa diecezji włocławskiej 1939–1945*, Włocławek 1947, s. 147. O dalszych losach ks. Szczygłowskiego więcej w zasadniczym tekście edycji źródłowej.

² Por. J. Pietrzykowski, *Duchowni polscy — dobrodziejowie salezjańscy z lat 1898–1938*, Seminare 18(1002), s. 611–613; tenże, *Zasłużeni dla salezjańskiego Aleksandrowa Kujawskiego*, w: *Salezjanie w Aleksandrowie Kujawskim. Studia i materiały źródłowe*, red. J. Wąsowicz, Piła 2009, s. 89–92.

ks.ks. Salezjanów w Aleksandrowie oraz w Małym Seminarium Duchownym „Synów Maryi” w Łądzie. W Zgromadzeniu Salezjańskim cieszył się zawsze czcią i poważaniem. Z wieloma księżmi i koadiutorami osobiście się przyjaźnił³. Staraniem salezjanów, 26 czerwca 1927 r., podczas uroczystości otwarcia i poświęcenia nowego internatu w Aleksandrowie Kujawskim, prymas Polski kard. August Hlond odczytał dekret papieża Piusa XI mianujący ks. Szczygłowskiego tajnym szambelanem papieskim⁴. Na łamach ówczesnej salezjańskiej prasy i w okolicznościowych publikacjach traktujących o salezjańskim szkolnictwie zawsze wymieniano go wśród dobrodziejów Zgromadzenia⁵. Pamięć i wdzięczność dla osoby ks. Szczygłowskiego przetrwała po dziś dzień — jego portrety zdobią aulę szkół salezjańskich w Aleksandrowie, refektarz w WSD Towarzystwa Salezjańskiego w Łądzie, w tamtejszych krucygankach klasztornych z racji 90-lecia pracy duszpastersko-wychowawczej salezjanów wmurowano także pamiątkową tablicę poświęconą ks. prałatowi⁶.

Ostatni etap życia ks. Franciszka Szczygłowskiego został naznaczony męczeństwem. W czasie okupacji pomagał organizować żywność i inne potrzebne rzeczy dla kapłanów więzionych w obozie internowania zorganizowanym w salezjańskim klasztorze w Łądzie. Naraził się tym samym okupantom i 7 XII 1940 r. został aresztowany, następnie uwięziony w Koninie, później w Gnieźnie. Tam był torturowany i głodzony. Zmarł 27 lipca 1941 r. Po zakończeniu wojny, w maju 1947 r. jego ciało sprowadzono do Słupcy, gdzie odprawiono żałobne nabożeństwo i przewieziono do grobu rodzinnego w Radomsku⁷.

³ Świadczą o tym chociażby zapisy z *Kroniki Domu Łądzkiego z l. 1923–1937* (w zbiorach Archiwum Domu Salezjańskiego w Łądzie).

⁴ Por. *Kolegium Kujawskie XX. Salezjanów w Aleksandrowie*, Pokłosie Salezjańskie (1927)7–8, s. 89.

⁵ Por. *Kolegium Kujawskie XX. Salezjanów w Aleksandrowie Kujawskim. Jednodniówka*, Warszawa 1927, s. 4–5; *25-lecie działalności salezjańskiej w Polsce*, Mikołów 1923, s. 61–62, 69. W obu publikacjach znajdują się także zdjęcia portretowe ks. Szczygłowskiego.

⁶ Zamieszczona została na niej następująca inskrypcja: KSIĘDZU PRAŁATOWI/FRANCISZKOWI SZCZYGŁOWSKIEMU/GORLIWEMU KAPŁANOWI I PATRIOCIE/WIELKIEMU SPOŁECZNIKOWI/MĘCZENNIKOWI II WOJNY ŚWIATOWEJ/W 90 ROCZNICĘ PRZYBYCIA DO ŁĄDU/WDZIĘCZNI SALEZJANIE/AD MMXI. Pamiątkowa tablica ku czci ks. Szczygłowskiego znajduje się także w kościele parafii św. Wawrzyńca w Słupcy (odsłonięta w 1987 r.). Ponadto przy gmachu słupeckiego Liceum Ogólnokształcącego (przed wojną Państwowego Seminarium Nauczycielskiego i Szkoły Powszechnej) w 1947 r. został odsłonięty pomnik ks. Szczygłowskiego, natomiast w Aleksandrowie Kujawskim jego imieniem, uchwałą Miejskiej Rady Narodowej z dn. 9 III 1990 r., nazwano jedną z ulic, przy której znajduje się dziś salezjańska parafia pw. Wspomożenia Wiernych. Por. M. Jarecki, *Ksiądz Prałat Franciszek Szczygłowski 1876–1941*, Słupca 2000, s. 110–128.

⁷ Por. W. Jacewicz, J. Woś, *Martyrologium polskiego duchowieństwa rzymskokatolickiego pod okupacją hitlerowską w latach 1939–1945*, z. 4, Warszawa 1978, s. 504; S. Librowski, *Ofiary zbrodni niemieckiej spośród duchowieństwa diecezji włocławskiej...*, s. 147; J. Wąsowicz, *Łądcy Męczennicy. Obóz przejściowy dla duchowieństwa w Łądzie n. Wartą. Styczeń 1940–październik 1941*, Łądz 2000, s. 13–14; *Wspomnienie pośmiertne*, Nostra (1947)7, s. 12–13.

Prezentowany w niniejszej edycji dokument znajduje się w teczce personalnej ks. Szczygłowskiego w Archiwum Diecezji Włocławskiej. Relacja sporządzona przez dziekana słupeckiego 12 marca 1938 r. została przygotowana w formie maszynopisu na papierze kancelaryjnym (22,5/36 cm) i przekazana zgodnie z życzeniem biskupa ordynariusza do kurii we Włocławku. Na potrzeby wydawnictwa uwspółcześniono w niej ortografię i interpunkcję. Wszelkie wyróżnienia, dokonane przez twórcę dokumentu w formie podkreśleń, zaznaczono za pomocą czcionki wytłuszczonej. Rozwinięto i ujęto w nawiasy kwadratowe wszelkie skróty (np. inicjały imion, nazwy organizacji), poza słownikowymi. Dokument został opatrzone przypisami rzeczowymi, w których znalazły się objaśnienia konieczne do właściwego zrozumienia jego treści oraz noty biograficzne występujących w nich osób. Przy sporządzaniu biogramów korzystano z dostępnych opracowań oraz wydawnictw encyklopedycznych.

Nr 1

1938 marzec 12, Słupca — Relacja ks. Franciszka Szczygłowskiego o jego duszpasterskim i społecznym zaangażowaniu.

Moja praca duszpasterska i społeczna 1900–1938 r.

I. Wikariat w Wilczynie, Grocholicach, Rosprzy, Służewie

Na tych placówkach krzewiłem wśród wiernych parafian wiarę katolicką i miłość ojczyzną, budząc w nich poczucie odzyskania niepodległości i nauczając języka polskiego i historii. Za tę działalność rząd moskiewski prześladował mnie, nie zezwalając na dłuższy pobyt w tych parafiach, jak pół roku w dwóch pierwszych, rok w trzeciej, a w Służewie dopiero dłużej byłem od 1902 do 1907 r., gdyż wówczas już moskale zmniejszyli swoją reakcję gnębicielską. Nie wypłacali mi za to pensji przez przeszło rok czasu. Sądzieli, że w ten sposób zrezygnuję ze swojej pracy oświatowej.

II. Aleksandrów Kujawski

Parafii tu jeszcze nie było. Dochodziłem, jako wikariusz przez pięć lat do szkół ze Służewa⁸. Po przyjeździe w 1907 r. do Aleksandrowa na stanowisko kapelana kolejowego planowałem, aby tu kiedyś władze duchowne utworzyły oddzielną parafię. Miasteczko to, leżące tuż nad granicą niemiecką, było bardzo zaniedbane, nie było szkoły średniej, ludność dobra i pobożna, ale zrusyfikowana. Podczas mojej kapelanii dziesięcioletniej mimo czujnego oka moskali nad granicą zdołałem zakupić 27 parceli pod zaplanowany gmach na szkołę średnią,

⁸ W Aleksandrowie funkcjonowała w tym okresie kaplica filialna parafii św. Jana Chrzciciela w Służewie, którą obsługiwał ks. Szczygłowski. W 1907 r. ukończono jej rozbudowę do niewielkiego kościoła w stylu neogotyckim i oddano do użytku wiernych. Świątynia ta po dziś dzień służy wiernym. Por. A. Cieśla, *Okres przedmiejski Aleksandrowa 1862–1914*, w: *Aleksandrów Kujawski. Zarys dziejów*, red. A. Cieśla, Aleksandrów Kujawski 2009, s. 54–55.

zgrupowałem budulec i miałem rozpocząć budowę w 1912 r., lecz moskale nie pozwolili. Dopiero z trudem w 1913 r. założono fundamenty pod ten gmach, a w 1915 r. zorganizowałem tam Gimnazjum Realne i ulokowałem je w nowym gmachu. Jednocześnie obok pracy duszpasterskiej rozpocząłem przy pomocy swojej siostry nauczycielki⁹ organizować szkolnictwo powszechne. Pomimo wielkich trudności stopniowo realizowałem te prace. Okupanci niemieccy kilka razy próbowali mi przeszkadzać, wzywali mnie do swych władz, grozili wywiezieniem itd.

Byłem tam wszystkim w Aleksandrowie: Kierownikiem Gimnazjum i Burmistrzem miasta przez pewien czas i krzewicielem pracy społecznej. Zorganizowałem dożywianie i pomoc dla biednych ludzi i dzieci, robiłem wiele dla parafian.

Od 1917 r. Aleksandrów otrzymuje parafię i zostaje mianowany pierwszym proboszczem. Witam tu i goszczę pierwsze Wojska Polskie, pomagam im wszelkimi siłami, otwieram na dłuższy czas swoje drzwi gościnne dla żołnierza i oficera polskiego. Władze wojskowe mianują mnie kapelanem wojskowym, uzgadniam tę funkcję zaszczytą ze swoją pracą parafialną.

W 1919 r. sprowadzam do Aleksandrowa Ks. Ks. Salezjanów do pracy w Gimnazjum, daję im do dyspozycji cały gmach, całą szkołę¹⁰. Jestem jeszcze przez rok kierownikiem jej, a w 1920 r., odchodząc do Słupcy, oddaję im wszystko w posiadanie, a przez to cały mój dorobek i wszystkie w tym majątku ulokowane oszczędności z pracy mojej i siostry, która przez kilka lat pracowała w szkołach powszechnych i Gimnazjum bezpłatnie (nie było funduszy, forsowano pomoce naukowe).

Do tego Gimnazjum werbowaliśmy młodzież polską niezamożną wprost z ulicy, dawaliśmy im oświatę bezpłatnie. Z tych to ludzi wielu dziś już piastuje wysokie urzędy na różnych stanowiskach.

III. Słupca

I tu zastaję wielkie pole do pracy. Kościół był zaniedbany, dach załamał się, cmentarz grzebalny za mały i nie ogrodzony, budynki i plebania wymagały również nakładów i remontów, płoty waliły się.

⁹ Chodzi o Marię Szczygłowską, siostrę księdza, która była polonistką po studiach w Rydze. W l. 1925–1927 prowadziła wraz z ks. Szczygłowskim szkołę Polskiej Macierzy Szkolnej w Słupcy. Tam wyszła za mąż za późniejszego jej dyrektora Franciszka Jaworowskiego. W Słupcy angażowała się także czynnie w działalność Akcji Katolickiej. Por. M. Jarecki, *Ksiądz Pralat Franciszek Szczygłowski...*, s. 22–30, 42–43, 79.

¹⁰ Pierwszymi salezjanami, którzy przybyli do Aleksandrowa Kujawskiego, byli: ks. Franciszek Masłowski oraz ks. Walenty Wieczorek. Więcej na temat okoliczności przekazania szkoły salezjanom piszą: S. Wilk, *Historyczne refleksje nad działalnością salezjanów w Aleksandrowie Kujawskim 1919–2009*, w: *Salezianie w Aleksandrowie Kujawskim...*, s. 75–78; J. Wąsowicz, *Salezianie w Aleksandrowie Kujawskim wczoraj i dziś. Przegląd działalności wychowawczo-duszpasterskiej w latach 1919–2009*, *Seminare* 26(2009), s. 375–379.

Szkolnictwo było w powiatakach: jedna szkoła powszechna mieściła się w kilku domach niedostosowanych do potrzeb i higieny szkolnej. Miasteczko nadgraniczne również przedstawiało się nieświetnie. Nastawienie parafian do proboszcza było raczej obojętne, a niekiedy nawet nieprzychylnie, gdyż poprzednik mój był od nich całkowicie uzależniony pod względem gospodarczym.

Stan ten zmieniłem po kilku latach na lepsze, a nawet dobre nastawienie. Rozpocząłem prace w parafii od podstaw: wyremontowałem kościół; uporządkowałem cmentarz, powiększyłem go przestrzennie o kilka morgów, ogrodziłem siatką drucianą; wybudowałem niektóre budynki gospodarcze, pozostałe wyremontowałem, a po tym wziąłem się do podniesienia szkolnictwa.

W 1921 r. zainicjowałem tu przy współudziale energiczniejszych parafian wzniesienie gmachu pod szkołą powszechną. Korzystając z okresu inflacji i otrzymanej pożyczki od Skarbu Państwa, wybudowano tu olbrzymie gmachy szkolne, w których pomieściła się i Szkoła Powszechna, i nowo założone w 1925 r. Państ. [owe] Seminarium Nauczycielskie¹¹. Wiele ludzi nie wierzyło w moją inicjatywę, byli nawet złośliwi, którzy przeszkadzali w tej pracy, ale rezultat był wspólny.

W 1925 r. powstała tu również Szkoła Handlowa P.[olskiej] M.[acierzy] S.[zkolnej]¹², i to jest moja inicjatywa i owoc zabiegów u władz szkolnych. Prowadzi ją Koło Pol.[skiej] Mac.[ierzy] S.[zkolnej], należę do tego Koła w charakterze członka Zarządu, potem Viceprezesa, a obecnie Prezesa. Pomagam tej szkole. Zwłaszcza w pierwszych jej latach sytuacja jest trudna, bo i funduszy niewiele i frekwencja nieliczna. Dopiero po kilku latach umacnia ona swoją egzystencję i sprężystość po otrzymaniu fachowego kierownictwa.

Teraz chcę tę szkołę przekształcić od 1 IX 1938 r. na Gimnazjum Kupieckie i będzie doprowadzona przez to [do] 100%-ych wymogów dla ugruntowania swego bytu na przyszłość.

Pracę jednak duszpasterską stawiam zawsze na pierwszym planie, bo jest ona najważniejszym moim obowiązkiem w parafii. Muszę stwierdzić, że z małymi wyjątkami, których wszędzie nie brak, mam tu wszystko w porządku: pobożność ludzi dobra, parafianie idą mi na rękę i okazują wiele pomocy, są życzliwi i poprawni; ich stosunek do Kościoła i proboszcza jest zupełnie poprawny, co Jego

¹¹ Seminarium zostało raczej przeniesione do Słupcy z Liskowa (powiat kaliski) za zgodą Kuratorium Okręgu Szkolnego Łódzkiego. Por. P. Rybczyński, *Słupca w II Rzeczypospolitej 1918–1939*, w: *Dzieje Słupcy*, red. B. Szczepański, Poznań 1996, s. 197.

¹² Polska Macierz Szkolna — organizacja kulturalno-oświatowa założona w 1906 r. przez Józefa Świątkowskiego, Henryka Sienkiewicz, Antoniego Osuchowskiego, Mieczysława Brzezińskiego na terenie Królestwa Polskiego na mocy reskryptu carskiego z 14 X 1905 r., który zezwalał na zakładanie prywatnych szkół z polskim językiem wykładowym. Głównym celem PMS było krzewienie oświaty w duchu chrześcijańskim i narodowym oraz inicjowanie i prowadzenie instytucji wychowawczo-oświatowych, działalności wydawniczej, odczytów, wykładów, przedstawień teatralnych. Po odzyskaniu niepodległości PMS prowadziła także działalność wśród Polaków poza granicami kraju. Działała do 1 VIII 1940 r.

Ekscelencja¹³ miał możliwość stwierdzić podczas wizytacji w maju 1934 r. i takie wrażenia skreślić w protokole powizytacyjnym, którego odpis obok załączam.

Kiedy w 1933 r. zorganizowałem misję i sprowadziłem kaznodzieję Ojców Jezuitów, to ten podziwiał pobożność parafian i ich udział w rekolekcjach i spowiedzi.

W końcu dodaję, że za swego pobytu w Słupcy sprowadziłem do sąsiedniego Łądu Ks. Ks. Salezjanów i pomogłem im zainstalować [się] przy pomocy moich środków¹⁴. Dobry jest to nabytek dla okolicy.

Poza tym forsuję obecnie budowę Domu Katolickiego i przy pomocy Bożej i Jego Ekscelencji postaram się go wykończyć i oddać do użytku parafii dla dobra Kościoła i społeczeństwa.

Praca społeczno-katolicka tak w Ak.[cji] Kat.[olickiej]¹⁵, jak i w K.[atolickim] S.[towarzyszeniu] M.[łodzieży] M.[ęskiej] i Ż.[eńskiej]¹⁶ rozwija się

¹³ Bp Karol Mieczysław Radoński (1883–1951) — święcenia kapłańskie przyjął 14 lutego 1909 r. w Gnieźnie. Studiował w Heidelbergu, Berlinie, Monachium, Poznaniu i Gnieźnie. Jako wikariusz pracował w Czarniejewie i Poznaniu. Był proboszczem na Jeżycach. W l. 19??6–1920 pełnił funkcję redaktora naczelnego „Przewodnika Katolickiego”. W l. 1927–1929 był biskupem pomocniczym poznańskim. Sakrę biskupią przyjął 29 V 1927 r. z rąk abp. Augusta Hlonda. Biskupem diecezjalnym wrocławskim został mianowany 5 IV 1929 r., zaś ingres do katedry odbył 20 V 1929 r. W 1937 „za wybitne zasługi na polu pracy społecznej” został odznaczony Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski. Po wybuchu II wojny światowej opuścił kraj i w l. 1939–1945 był na emigracji w Londynie, gdzie organizował duszpasterstwo dla emigrantów i informował światową opinię publiczną o prześladowaniach Kościoła w Polsce. W l. 1945–1951 zajął się odbudową życia religijnego w diecezji wrocławskiej. Zmarł 16 marca 1951 r. Por. J. Dębiński, *Biskup wrocławski Karol Mieczysław Radoński (1883–1951). Życie i działalność*, Toruń 2001.

¹⁴ Więcej na temat okoliczności przybycia salezjanów do Łądu w: M. Chmielewski, *Male Seminarium Duchowne Księża Salezjanów w Łądzie nad Wartą (1921–1952)*, *Seminare* 20(2004), s. 495–515.

¹⁵ Akcja Katolicka — ruch katolików świeckich prowadzący ścisłą współpracę z duchownymi, wywodzący się ze społecznej działalności Kościoła w XIX w., zmierzający do promowania wartości chrześcijańskich w życiu publicznym. Ostatecznie AK ukonstytuowała się według wytycznych papieża Piusa XI, który sformułował swoje postulaty dotyczące jej działalności w encyklice *Ubi arcano Dei* w 1922 r. W II Rzeczypospolitej, po ogłoszeniu tej encykliki, we wszystkich diecezjach powołano do istnienia Ligę Katolicką, natomiast w dn. 28–30 IV 1930 r., podczas konferencji Episkopatu w Poznaniu, postanowiono utworzyć AK funkcjonującą według jednolitego dla całego kraju statutu, który Pius XI zatwierdził 27 XI 1930 r. Następnie prymas Polski kard. August Hlond 24 XI 1930 r. erygował Naczelny Instytut AK z siedzibą w Poznaniu. W 1934 r. w ramach AK utworzono ostatecznie cztery organizacje zwane kolumnami: Katolicki Związek Mężów, Katolicki Związek Kobiet, Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Męskiej, Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Żeńskiej. Więcej na ten temat w: R. Niparko, *Akcja Katolicka*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 1, red. F. Gryglewicz, R. Łukaszak, Z. Sułowski, Lublin 1985, k. 227–233; S. Wilk, *Liga Katolicka w Polsce*, *Roczniki Teologiczno-Kanoniczne* 13(1984)4, s. 125–136.

¹⁶ Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży (KSM) — ogólnopolskie stowarzyszenie skupiające młodzież katolicką. KSM zostało powołane podczas krajowego zjazdu Akcji Katolickiej w Krakowie w dn. 5 II 1934 r. — powołano wówczas na wzór włoski m.in. dwie organizacje młodzieżowe: Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Męskiej (KSMM) i Katolickie Stowarzyszenie

w miarę możliwości i obecnych warunków. Nie mam należytej pomocy ze strony ks. ks. młodych, zwłaszcza ks. wikarego¹⁷. Dawniej, w l. 1932/34, kiedy to miałem dobrego współpracownika ks. prof. Czapłę¹⁸, to ta praca postępowała lepiej; ci obecni obojętni są względnie, jeśli chodzi o ks. wikarego, niewiele tylko okazuje pomocy w K.[atolickim] S.[towarzyszeniu] M.[łodzieży], a w Ak.[cji] Kat.[olickiej] wcale się nie udziela. Toteż prowadzę te agendy pracy społeczno-katolickiej sam przy udziale ludzi świeckich.

/ks. Franciszek Szczygłowski/

Słupca, dn.[ia] 12 marca 1938 r.

Źródło: ADWł, sygn. Pers. 338, Akta ks. Szczygłowskiego F. (1876–1941).

Młodzieży Żeńskiej (KSMŻ), oba z siedzibą w Poznaniu. Organizacje te prowadziły działalność religijną, kulturalno-oświatową, charytatywną i społeczno-patriotyczną pod hasłem „Budujmy Polskę Chrystusową”. Tuż przed wybuchem II wojny światowej obie organizacje liczyły łącznie ponad 250 tys. członków.

¹⁷ Posługę kapłańską w parafii pw. św. Wawrzyńca w Słupcy w 1938 r. pełnili: wikariusz ks. Franciszek Buchalski i ks. Edward Prandota. Ks. Franciszek Buchalski (1908–1974) — kapłan diecezji włocławskiej, wyświęcony 16 VI 1934 r. W l. 1934–1936 prefekt w Osiecinach, w l. 1936–1939 wikariusz parafii w Słupcy i prefekt gimnazjum koedukacyjnego. Okres okupacji spędził w Kaliszu. W l. 1945–1947 administrator parafii w Pamięcinie, w l. 1947–1958 proboszcz w Chełmce, 1958–1971 proboszcz w Jaciążku, w l. 1971–1974 z powodu choroby przebywał w domu księży emerytów w Ciechocinku. Por. J. Świniarski, *Ks. Franciszek Buchalski*, Kronika Diecezji Włocławskiej 58(1975), s. 208–209. Ks. Edward Prandota (1902–1990) — kapłan diecezji włocławskiej, święcenia kapłańskie przyjął 19 VI 1932; w l. 1932–1935 był wikariuszem w Zagórowie, w l. 1935–1939 pracował w Słupcy. Okres okupacji spędził prawdopodobnie w Warszawie. Po wojnie w l. 1945–1946 pracował w Słupcy. W l. 1946–1961 proboszcz parafii Chlewo, w l. 1961–1962 proboszcz w Kikole, w l. 1962–1967 proboszcz w Chełmce, w l. 1967–1977 proboszcz w Warcie. 15 VI 1977 r. przeniesiony na emeryturę, zamieszkał w domu księży emerytów w Ciechocinku, gdzie przebywał aż do śmierci. Por. W. Frątczak, *Ks. Edward Prandota*, Kronika Diecezji Włocławskiej 75(1992), s. 113–114.

¹⁸ ks. Jan Czapła (1901–1942) — kapłan diecezji włocławskiej, wyświęcony 23 I 1927 r. we Włocławku. Po święceniach do 17 VIII 1927 r. był prefektem w Kłodawie, w l. 1927–1928 wikariusz parafii katedralnej i prefekt we Włocławku, w l. 1928–1930 w Sieradzu, w l. 1930–131 w Zduńskiej Woli, w l. 1931–1934 wikariusz parafii św. Wawrzyńca i prefekt w Słupcy, w l. 1934–1935 w parafii Przedecz, od 1935 r. w Izbicy. Dał się poznać jako gorliwy nauczyciel religii i opiekun młodzieżowych organizacji kościelnych. Aresztowany 6 X 1941 r. i przewieziony do Dachau, gdzie otrzymał numer obozowy 28043. Zmarł z głodu w szpitalu obozowym 25 VII 1942 r. Więcej w: S. Librowski, *Ofiary zbrodni niemieckiej spośród duchowieństwa diecezji włocławskiej...*, s. 22–23.

REPORT ON THE PASTORAL AND SOCIAL MINISTRY
OF FR. FRANCIS SZCZYGLÓWSKI (1876–1941), SALESIAN BENEFACTOR IN
ALEKSANDRÓW KUJAWSKI AND ŁĄD ON THE WARTA. SOURCE EDITION

Summary

Father Francis Szczygłowski (1876–1941), a Catholic priest during the twenty year interwar period, was one of the greatest Salesian benefactors derived from the diocesan clergy. Thanks to his initiative and commitment, the Salesians of Don Bosco began educational and pastoral ministry in Aleksandrów Kujawski (1919) and in Łąd on the Warta River (1921) which lasts up to the present day. This source edition presents an account written by Fr. Szczygłowski about his pastoral and social ministry. It was signed on the 12th of March 1938 and can be found in the collections of the Diocesan Archives of Włocławek, Poland.

Keywords: Włocławek Diocese, clergy of the Diocese of Włocławek, Salesian benefactors, Salesians in Aleksandrów Kujawski, Salesians in Łąd, Saint Lars Parish in Słupca

Nota o Autorze: ks. dr Jarosław Wąsowicz SDB — salezjanin; dr historii, kierownik Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Pilskiej; wicepostulator procesu beatyfikacyjnego męczenników II wojny światowej; zajmuje się badaniem dziejów młodzieżowej opozycji i NSZZ „Solidarność” w PRL-u, historią Kościoła w tym okresie, martyrologium duchowieństwa polskiego w czasie II wojny światowej oraz historią salezjanów w Polsce.

Słowa kluczowe: Diecezja Włocławska, duchowieństwo diecezji włocławskiej, dobrodzieje salezjańscy, salezianie w Aleksandrowie Kujawskim, salezianie w Łądzie, parafia św. Wawrzyńca w Słupcy